

Назаренко Т. Г.
*доктор педагогічних наук, професор,
завідуюча відділом навчання географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Специфіка вчительської роботи визначається її призначенням в суспільстві, в якому виконуються такі функції (за Л. Щербаковою) [1, с. 5]: вчитель – це посередник між суспільством і учнем (дитина, яка зростає); вчитель – це людина, діяльність якої спрямована у майбутнє та орієнтована на формування людини, активність якої розгорнеться завтра, у змінених умовах.

Для того, щоб виростити людину, гідну майбутнього, треба по всяк час навчати її та навчатися самому. Професія вчителя вирізняється серед інших насамперед способом мислення її представників, почуттям обов'язку і рівнем відповідальності. Основна її відмінність від інших професій за типом «людина – людина» полягає в тому, що вчитель належить і до тих, хто перетворює, і до тих, хто керує. Маючи за мету своєї професійної діяльності становлення і перетворення дитини, вчитель покликаний управляти процесом її інтелектуального, емоційного, фізичного розвитку, формуванням її внутрішнього світу [2, с. 132].

Дослідження демонструють [3, с. 122], що фаховість вчителя істотно та безпосередньо взаємопов'язана з учнівськими досягненнями, і це найважливіший у межах школи аспект, що впливає на учня. Роль вчителя набагато вагоміша, ніж вплив шкільної організації, керівництва та фінансових умов, і навіть більше: дослідження виявили прямий зв'язок між підвищенням кваліфікації вчителя і досягненнями учнів [4, с. 15].

В зв'язку з новим порядком щодо підвищення кваліфікації вчителів з 2020 року зробити це можливо в інших організаціях крім інститутів післядипломної педагогічної освіти. Безперервний професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних працівників передбачає набуття нових і вдосконалення

раніше набутих компетентностей на основі здобутої освіти й практичного досвіду. Безперервного професійного розвитку вчителі набувають за трьома формами освіти: формальної, неформальної, інформальної [5].

Сучасні вимоги до вчителя висвітлені в законі «Про загальну середню освіту», в якому сказано: «Педагогічним працівником (вчителем) повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти» [6].

Яким же чином сьогодні підготувати вчителя географії в умовах нової української школи та підвищити його кваліфікацію? Враховуючи нові підходи до ролі сучасного вчителя, відзначимо, що в школі віддзеркалюється те, що відбувається в суспільстві. Соціально-економічні і соціокультурні зміни в країні вимагають суттєвих інновацій і в педагогічній теорії та практиці.

Оскільки в Концепції нової української школи [7] йдеться про компетентнісний підхід до формування змісту та організації освітнього процесу, а компетентнісна освіта базується на знаннях, досвіді та цінностях особистості, то саме вона потребує застосовувати набуті знання й уміння в конкретних навчальних та життєвих ситуаціях, тобто знання стають прикладно-практичними, а не лишаються теоретичним вантажем. Отже підвищити кваліфікацію вчителя географії варто з удосконалення його методичної компетентності.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю визначення теоретичних і методичних засад реформування системи освіти України, модернізації змісту географічної освіти, оновлення її організаційно-методичного забезпечення, упровадження дієвих механізмів неперервної освіти вчителя географії в цих умовах.

Сучасна предметна географічна методика враховує й охоплює особливості всіх зазначених у Держстандарті підходів, що орієнтують учителя на:

умотивованість знань і навчальної діяльності учнів; забезпечення функційності знань; зміну психологічного клімату (зниження психологічної напруги всіх учасників освітнього процесу, подолання невпевненості, страху, сором'язливості, байдужості); транспарентність між змістовим і процесуальним аспектами; діалогізація навчального процесу; активізація пізнавальної діяльності й розвиток самоорганізації учнів (планування власної траєкторії діяльності, висловлення припущень, прогнозування результатів її, вибір методів навчання, завдань, рефлексія); пріоритетність групової, колективної форм організації навчальної діяльності; упровадження сучасних засобів навчання та ін. [8, с. 5].

Для реалізації умов Концепції нової української школи сучасний учитель географії потребує не готових конспектів уроків, а методики, яка водночас слугуватиме джерелом самоосвіти й створюватиме педагогічні засади для творчості вчителя під час підготовки й проведення не тільки уроків, а й навчальних проєктів, екскурсій (природних та виробничих) тощо.

Наукові співробітники відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України неодноразово привертали увагу географів-методистів обласних інститутів післядипломної освіти педагогічних кадрів до багатьох неузгоджених позицій між вимогами, теорією і практикою навчання. Зазначені суперечності підтверджують потребу в таких спеціальних науково-педагогічних та методичних дослідженнях.

Доцільність і своєчасність виконання цієї наукової розвідки полягає й у тому, що педагогічні дослідження, які науковці відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України виконували в попередні роки, дали підстави для виокремлення фактично не розроблених питань готовності вчителя географії до викликів суспільства в умовах неперервної освіти. Актуалізувалася потреба вивчення, теоретичного опису й систематизації варіантів підходів до конкретизації особливостей методичної компетентності вчителя географії в умовах неперервної освіти, наявність якої сприятиме інтенсифікації модернізаційних процесів у царині географічно-педагогічної освіти. Таким чином, назріла потреба спеціального

фундаментального дослідження щодо підвищення кваліфікації вчителя географії в умовах нової української школи, в якому б провідною ідеєю стало відображення особливостей особистісно орієнтованого, діяльнісного й компетентнісного підходів до формування та розвитку методичної системи неперервної освіти вчителя географії. Це дасть змогу вдосконалити предметну методика, забезпечити дієвість і спроможність її відображати й реалізовувати завдання модернізації освіти в умовах нової української школи. Це слугуватиме базою для розроблення методики навчання географії за оновленим змістом Державного стандарту освіти. Оволодіння цією методикою надаватиме вчителю географії змогу розвивати й удосконалювати методичну компетентність в умовах неперервної освіти і забезпечувати виконання завдань нової української школи на сучасному етапі.

Література:

1. Щербаківа Л. Профільне навчання в закладах нового типу: Словник-тезаурус теми «Профільне навчання». *Завуч*. 2009. - № 11 (квіт.). – С. 4-6. (Сер. «Шк. світ»)
2. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії в профільній школі: теорія і практика: [монографія]. Педагогічна думка. К., 2013. – 318 с. UPL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9886>
3. Bradshaw M. World regional Geography: The new global order/ M. Bradshaw. – Boston: Mc Graw – Hill, 2000. – 640 p.
4. Angrist and Lavy, 2001, Does teacher Training Affect Pupil Learning. Evidence from Matched Comparisons in Jerusalem Public Schools *Journal of Labor Economics*, № 2, 343 p.
5. <https://www.pedrada.com.ua/article/2355-kontsept-pdvishchennya-kvalifikats-vchitelv>
6. Закон про освіту <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2232/>
7. Концепція Нової української школи <https://mon.gov.ua/tag/novaukrainska-shkola>
8. Топузов О. М., Назаренко Т. Г. Науково-методичні підходи до організації навчання вчителів географії для професійної діяльності в умовах профільної школи. *Рідна школа*. – 2012. – С. 3-7.
Режим доступу http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=rsh_2012_10_3